

SUPLEMENT

LI 194 - maig 2024

LLUITA
INTERNACIONALISTA

PORTUGAL:

50 ANYS DEL

25 D'ABRIL

LIBERTAD

Unitat Internacional dels i de les Treballadores-Quarta Internacional (UIT-QI)

Declaració comuna del MAS (UIT-QI) i *Em Luta* (LIT-QI) als 50 anys de la revolució del 25 d'abril de 1974

Celebrar l'abril es lluitar per una nova revolució

Commemorar el mes d'abril no és defensar aquesta democràcia d'elit on vivim, sinó lluitar per una nova revolució. Per això et convidem a que t'uneixis a nosaltres a la manifestació del 25 d'abril, en què formarem un bloc alternatiu i independent.

50 anys després del 25 d'abril, les eleccions del 10 de març van mostrar clarament la crisi que travessa el règim actual, els dos pilars del qual—el Partit Socialista (PS) i el Partit Socialdemòcrata Democràtic (PSD)—, veuen esfondrar-se el bipartidisme que els ha permès governar el país durant les darreres dècades, i en què l'extrema dreta aconsegueix una votació històrica. Aquestes eleccions també mostren les conseqüències de Geringonça(s) (governos de conciliació de classes), que no ha passat la pàgina de l'austeritat i la crisi social del país. La fallida de la democràcia dels rics, provocada per la seva incapacitat per a dur a terme un projecte que garanteixi una vida digna per als treballadors i els sectors més oprimits del país, ens hauria de fer reflexionar sobre com hem arribat fins aquí i decidir quin camí volem prendre.

La veritat és que la nostra actual democràcia, tot i ser hereva de diverses conquestes democràtiques de la revolució, és sobretot el producte de la seva derrota a mans de la reacció democràtica, que va instaurar el poder dels grans patrons davant el poder dels treballadors que s'havia construït als carrers, a les empreses, a les escoles, als barris, durant aquell període de 1974-75. Els problemes que avui enfrontem al país són el producte d'aquella revolució incompleta, que va ser derrotada en el projecte de construir una societat oposada al capitalisme: una societat socialista, sense explotació ni opressió.

El Servei Nacional de Salut (SNS) va treure Portugal de l'endarreriment en índexs com la mortalitat infantil o la immunització, i l'educació pública va permetre que l'escolarització deixés de ser un privilegi de les elits, però tots dos estan ara destruïts per la manca de finançament. L'habitatge ja no és un dret, sinó un privilegi. Els drets laborals s'han convertit en la generalització de la precarietat, mentre que el salari mínim és cada cop més el salari mitjà i els diners no arriben a final de mes. El colonialisme s'ha acabat, però el racisme és una constant a la societat portuguesa. La igualtat entre homes i dones està consagrada per llei, però dista molt de ser una realitat a la pràctica. Si el país ha canviat en 50 anys és gràcies a la revolució i a les seves conquestes, aconseguides gràcies a la lluita dels treballadors i de la joventut, però tots els seus avenços s'estan destruint.

A hores d'ara ha quedat clar que governar amb la burgesia no és bo per als treballadors. No va funcionar durant la revolució de 1974/1975, amb els governs provisio-

nals del Partit Socialista (PS) i el Partit Socialdemòcrata Democràtic (PSD), integrats pel Partit Comunista Portugal (PCP), ni tampoc durant els diversos governs de Geringonça, que no van acabar amb l'austeritat i es van mostrar incapaços de canviar el país i la vida dels treballadors, lligats a la Unió Europea i als seus dictats. Si Geringonça ha ofegat l'esperit de lluita, la combativitat i la confiança de la joventut i la classe treballadora en il·lusions de governabilitat amb la burgesia, la UE també ha demostrat que no és el nostre el daurat, sinó el nostre botxí, mantenint-nos lligats a la dictadura del dèficit i el deute públic.

El 25 d'abril no era per això. És per aquest motiu que, per a nosaltres, commemorar l'abril no és defensar aquesta democràcia de les elits en què vivim, sinó lluitar per una nova revolució. Per això us convidem a acompanyar-nos a la manifestació del 25 d'abril, on formarem un bloc alternatiu i independent: alternatiu a la direcció que l'esquerra parlamentària porta als treballadors, confinant-los exclusivament al parlamentarisme i a l'institucionalisme; i independent de la patronal, a diferència de l'experiència recent de Geringonça, que continua sent el centre de la política de l'esquerra parlamentària.

Abril és revolució

En commemorar aquests 50 anys, cal recordar que la dictadura va ser enderrocada el 25 d'abril de 1974, però la revolució que va començar no es va limitar a la recerca de la democràcia. Va quedar clar que la lluita contra el feixisme portuguès estava directament vinculada a la lluita contra les estructures més profundes del capitalisme i els grans grups econòmics del país: els propietaris de Portugal. A més, també és crucial recordar que va ser la lluita d'alliberament nacional dels pobles africans per la seva autodeterminació, juntament amb les lluites dels treballadors, que van aconseguir avançar en les conquestes a finals dels anys 60 i 70, cosa que va obrir la porta a la fi del règim dictatorial.

Va ser la burgesia portuguesa, dependent de les colònies, qui va arrossegar el país a l'abisme de la guerra. El 25 d'abril de 1974, la dictadura va ser enderrocada, però el cop militar es va transformar en una revolució popular, que va sortir al carrer, va enderrocar l'antic règim i va establir les bases per construir un altre país. Les i els treballadors i la joventut van deixar d'esperar i van començar a construir nous òrgans de poder i decisió: els comitès de treballadors, residents, soldats i camperols, en la lluita per prendre els seus destins a les mans i canviar les seves vides. Per això les llibertats democràtiques no es van donar, sinó que es van conquerir.

El PS i el PCP van lluitar per la direcció de la revolució, però tots dos tenien un acord important: els treballadors

no governarien el país. El PS proposava l'anomenat socialisme democràtic, una democràcia capitalista lligada al projecte dels grans països europeus, que va ser finalment el projecte victoriós. El PCP, per part seva, sempre fidel a les orientacions i interessos de Moscú de la divisió pacífica del món entre els EUA i l'URSS, va assumir un projecte autoritari de control dels treballadors i de les seves lluites que no volia aturar-se en la fi del feixisme, projecte que tampoc qüestionava el capitalisme al país.

la corrupció, però protegeixen els corruptes i no ataquen l'origen del problema: el sistema capitalista i la misèria. Es tracta de dividir els de baix perquè regnin els de dalt.

Però també creiem que no n'hi ha prou d'estar en contra d'un nou govern de l'Aliança Democràtica (AD) i l'extrema dreta. Són els 50 anys d'alternança entre governs del PS i del PSD/CDS qui ens ha portat a aquest punt, transformant-nos, a instàncies de la Unió Europea, en

Contràriament al relat dominant, que atribueix la democràcia al 25 de novembre de 1975, el que va fer el cop d'aquell dia va ser derrotar els sectors que a les casernes i a les empreses volien anar més lluny per un país més just pels treballadors i el poble, per reorganitzar el poder i l'Estat burgès. La Constitució de 1976 va consagrar un règim que incorporava algunes de les reivindicacions democràtiques dels treballadors conquerides en les seves lluites, però, sobretot, va instaurar la democràcia del capital, un règim opositor que tenia com a objectiu derrotar la democràcia dels treballadors, als llocs de treball, a les escoles, a les casernes i als carrers.

La classe obrera no tenia un programa que unís els comitès de treballadors del camp i de la ciutat, els residents i els soldats; un programa que tingués com a objectiu la presa del poder i la construcció d'un estat de les treballadores, governat per la classe treballadora i per a les treballadores. També faltava un partit revolucionari, amb força i prestigi als sectors centrals de la classe obrera, per a dur a terme aquest programa.

Per una alternativa real als governs del PS/PSD i a l'extrema dreta

L'extrema dreta diu voler atacar el sistema i posar els seus diners on hi ha la boca, però es nega a atacar els veritables privilegis dels grans patrons (que fins i tot els financen, com és el cas de Champalimaud o Barbot). Assenyalen amb el dit els immigrants o els gitanos només per desviar l'atenció dels veritables culpables, els grans capitalistes que ens exploten i que, en la majoria dels casos, ni tan sols paguen impostos a Portugal. Diuen atacar

un país de turisme, serveis, mà d'obra barata i extracció de recursos sense tenir en compte els interessos de la població, com és el cas del liti. Alhora, no podem ser ostantges de qui, des de l'esquerra, com el PCP i el Bloc d'Esquerra (BE), van ofegar les lluites contra la troica en il·lusions electorals i van donar suport als governs que van mantenir l'austeritat. Ells també són responsables de fins on hem arribat.

L'actual democràcia dels rics no era pas el futur pel qual van lluitar les generacions que van fer l'abril. Davant d'aquest estat de coses, cal una nova revolució contra totes les formes d'explotació i opressió i per la construcció d'una veritable democràcia obrera: el socialisme. Es compleixen 50 anys, però no n'hi ha prou en celebrar la data i dir que «la festa va ser bonica». L'esperit de l'abril és de lluita i rebel·lia. Per això convidem tots els indignats per l'actual estat de coses, ja siguin treballadors o col·lectius, a formar un bloc alternatiu i independent a la manifestació del 25 d'abril. **Perquè hi ha vida després de l'abril, hi ha un país per canviar i això només es pot fer lluitant per una nova revolució!**

25/3/2024

*Movimento Alternativo Socialista (MAS-UIT-QI)
i Em Luta (LIT-QI)*

Entrevista a António Grosso, dirigent del MAS, un protagonista del 25 d'abril de 1974

Memòries de la revolució dels clavells

António Grosso, actual dirigent del MAS, secció portuguesa de la UIT-CI, va ser militant del Grup Marxista Revolucionari (GMR), el grup que anys més tard donaria origen al MAS, quan encara era a la clandestinitat. Al 50è aniversari del 25 d'abril de 1974, vam entrevistar aquest camarada que tan

entusiastament va viure la revolució portuguesa.

Quan encara era clandestí, el nostre partit era conegut com a Grup Marxista Revolucionari. Com vas conèixer el partit?

Bé, jo tenia una activitat al Club Cultural Algés, que era el Primer Acte Club de Teatre. Allà vaig conèixer la meua companya i mare de les meves filles, que era militant del GMR, juntament amb José Sintra, António Louçã i altres. Així que vaig començar a participar en algunes reunions i cursos de formació i vaig començar a ser militant.

Com s'organitzava el partit a la clandestinitat?

Bé, a causa de l'ambient de repressió, era una activitat molt discreta i amb moltes normes. Tots teníem pseudònims i intentàvem organitzar les reunions amb molta seguretat. Teníem alguns contactes, sobretot al barri de Caselas, on jo vivia, i participàvem políticament amb altres corrents de l'esquerra portuguesa, l'anomenada CDE (no reformista). La CDE era la Comissió Electoral Democràtica, que es va presentar a les eleccions abans del 25 d'abril, però que era dirigida bàsicament pel PCP (Partit Comunista de Portugal). Tot i això, hi havia un sector que no estava d'acord amb algunes de les orientacions i va formar la CDE (no reformista). La majoria d'aquests militants van formar després el MES [Moviment d'Esquerra Socialista] i vam participar en reunions a domicilis particulars, tot molt clandestí.

Quins tipus d'accions realitzàveu?

La nostra acció era essencialment cultural. Treiem alguns butlletins amb poemes de Brecht, portàvem alguns grups d'aficionats que també tenien alguns temes progressistes a les seves obres i les representaven al Caselas Futebol Clube, sempre amb alguna referència a la guerra colonial. I va ser essencialment a través d'això que vam tenir alguns contactes a qui vam donar alguna formació

marxista. Però hi havia gent al barri que eren informants de la PIDE (policia secreta) i sabien de certes activitats. A més, també participàvem d'associacions d'estudiants de secundària.

Aleshores estudiaves a la facultat.

Com era el clima universitari en aquella època?

Era un clima molt repressiu. Hi va haver diverses assemblees estudiantils per discutir contra la guerra colonial, però gairebé sempre acabaven amb l'arribada de la policia antiavalots. Els anomenats "gorilas" es van introduir a les facultats en l'època en què Veiga Simão, que també va ser ministre de Mario Soares, era ministre d'Educació. Aquests "gorilas" eren PIDEs de paisà (civil) que assistien a les reunions i quan apareixien, donaven una pallissa a tothom, indiscriminadament.

Tot era convocat de boca a boca i les reunions havien de celebrar-se ràpidament perquè se sabia que la policia antiavalots i la PIDE arribarien en qualsevol moment.

On eres el 25 d'abril?

Mira, no era a casa. La nit anterior havia estat en una reunió a casa d'un camarada. Aquella nit no vaig sortir perquè havíem vist un paio, a l'entrada de l'edifici, que sospitàvem que podia ser un agent de la PIDE. L'endemà al matí vaig sortir i me'n vaig anar a casa. Fins que no vaig arribar a casa no me'n vaig adonar. Quan vaig encendre la ràdio, que hi havia aquella cançó del MFA (Moviment de les Forces Armades) i els comunicats dient a la gent que no sortís de casa.

Després, durant els dies següents, vaig estar sempre passejant pel centre de Lisboa, a les manifestacions. Un cop vam portar una pancarta que deia "Fora l'explotació capitalista" i tothom es va reunir al seu voltant. Vam començar a cridar consignes i aleshores unes 1.000 persones de Rossio, aleshores ja n'eren unes quantes, 4 o 5 mil, es van unir a la manifestació.

Tothom tenia aquell desig eufòric de cridar consignes contra el règim i contra el colonialisme, contra la guerra colonial, contra l'explotació capitalista, etcètera.

I com va ser l'1 de maig del 1974?

Va ser una cosa irrepètible. Crec que a Lisboa hi havia prop d'un milió de persones al carrer, amb total llibertat, sense cap organització, però totes molt ben organitzades, totes molt solidàries, eufòriques per la llibertat i per poder dir les coses sense por a la PIDE. Va ser una eufòria tremenda, una explosió revolucionària en què la

gent cridava de tot. Van aprendre a dir paraules que no formaven part del seu lèxic i de cop podien parlar de l'exploració capitalista, podien parlar del colonialisme, podien parlar de la guerra colonial i podien parlar de la necessitat de comitès de residents, comitès de treballadors, etcètera. Així que hi havia tot un lèxic polític que no formava part de les converses de la immensa majoria de gent abans del 25 d'abril.

El Grup Marxista Revolucionari, adaptat a la clandestinitat, ja podia viure legalment. Com va ser aquest procés de construcció del partit a la llum de la revolució en curs?

Durant alguns mesos vam patir aquesta "clandestinitat" i vam mantenir els nostres pseudònims, potser fins a l'octubre del 74 més o menys. També perquè, passada l'eufòria, van començar a haver-hi alguns moviments militars que se sospitava que podien voler revertir una mica el que havia estat l'explosió popular als carrers i, per tant, encara no estava garantit res. Però vam continuar les nostres activitats i vam construir la possibilitat de convertir el GMR en un partit legalitzat. A l'agost del 74, vam començar a recollir signatures per al Partit Revolucionari dels Treballadors (PRT), que vam heretar del GMR.

Com aconseguí una seu?

Igual que passava a la resta del país, totes les cases buides van ser ocupades per al que es va considerar necessari. Al principi de l'Avinguda República, a prop de Saldanha, hi vam trobar un xalet de dues plantes amb pati i golfes, ideal per a la seu del PRT, que ja necessitava celebrar reunions grans.

A l'agost i el setembre del 74, els treballadors de la TAP (companyia aèria) van convocar una gran vaga. Quina va ser la postura del govern davant aquesta vaga?

En aquell moment era, no sé si el 1r o el 2n govern provisional, que incloïa el PCP, el PS i el MFA. Estaven en contra de les vagues perquè les consideraven contràries a la revolució, a l'economia nacional, el PCP havia estat dient que eren vagues organitzades per membres de la CIA, quan eren vagues espontànies, reivindicacions legítimes d'augments salarials, d'anul·lació dels acomiadaments. A l'agost, vaig anar a distribuir un comunicat del PRT a les portes de la TAP. Estava allà esperant un altre camarada quan va passar un jeep del COPCON (Comandament Operacional del Portugal continental) i em va preguntar què portava sota el braç. I jo vaig dir, força ingènuament, que portava allà comunicats de suport a la vaga dels treballadors de TAP. Em van dir "llavors vine amb nosaltres" i em van pujar al jeep. Em van portar al Govern Civil de Chiado.

Durant la revolució es van començar a desenvolupar organitzacions de doble poder. Com va ser aquest procés?

Gairebé no hi havia fàbriques on no sorgissin comitès obrers, alguns elegits, altres formats ad hoc. Els comitès obrers s'enca-

regaven de sanejar els caps ultrareaccionaris. Hi va haver alguns intents de processos d'autogestió a empreses o fàbriques i barris. Al barri de Caselas, on jo vivia, hi havia una font que havia estat tancada i tapada anys abans de la Revolució del 25 d'abril. Ja lliure, els veïns van formar ràpidament un comitè de veïns i van decidir desenterrar el lloc on havia estat enterrada la font.

Hi va haver fins i tot un intent d'organitzar un congrés de comitès obrers a Covilhã, com si fos el Congrés dels soviets, però els comitès obrers amb suport del PCP no hi van participar, només els comitès obrers d'extrema esquerra.

Després, el setembre del 1975, els obrers de Lisnave van fer una gegantina manifestació des de Cais do Sodré fins al Ministeri de Treball. En arribar, els militars, G3 a la mà, van sentir els crits de "*soldats sempre, sempre del costat del poble*", van abaixar les armes, van aixecar els punys en solidaritat i es van girar contra el ministeri.

La nit del 27 de setembre, la gent va sentir a la ràdio que el règim de Franco condemnaria a mort per garrot dos militants maoistes espanyols. Aleshores es va convocar la gent perquè acudís al consolat espanyol a protestar. Allà, i a l'Avinguda Llibertat, milers de persones es van reunir per protestar contra això i van decidir marxar fins a l'ambaixada espanyola a la plaça d'Espanya. L'ambaixada espanyola va ser completament envaïda. Es van aixecar les tanques de ferro. Més tard van arribar fins i tot les tropes, però les tropes van venir a donar suport als manifestants, perquè la situació al país veï sota Franco era molt greu.

Un any abans, el 28 de setembre de 1974, un sector més reaccionari de la burgesia va intentar convocar una manifestació de la "majoria silenciosa". Quina va ser la resposta dels treballadors?

El 28 de setembre va ser convocat per un sector de la ultradreta dirigit pel general Spínola, que era president de la República, que volia fer marxa enrere a tot el que tenia a la vista: la revolució, les conquestes dels treballadors, el doble poder del carrer. Spínola volia organitzar sectors reaccionaris per Lisboa i per la província. Venir a Lisboa i agafar la ciutat. Però els revolucionaris eren conscients, el

poble n'era conscient i es va organitzar per contrarestar-lo. El 27 de setembre i el mateix 28 de setembre, totes les entrades a Lisboa van ser controlades pels militars i el poble per obrir el pas als cotxes. Es van confiscar moltes armes, així com moltes porres, pals i garrots portats per aquests ultrareaccionaris. La manifestació va ser un fracàs.

A finals d'any, el 1975, el partit, que aleshores ja era el PRT, va començar a guanyar influència entre els joves i va formar l'ASJ - Aliança de la Joventut Socialista. L'ASJ va ser la principal intervenció del PRT?

Sí, durant un temps va ser la principal intervenció del Partit, que va sorgir d'embrions que existien abans del 25 d'abril en alguns liceus, especialment el liceu Dom João de Castro, el liceu Amadora. I es va formar per aglutinar tots els moviments i reivindicacions estudiantils, sobretot de l'ensenyament mitjà. Era una organització molt important, molt nombrosa i va ser probablement, durant un període, la més gran organització juvenil de Lisboa.

Però, també vau tenir presència sindical?

Vam fundar el primer sindicat d'empleats públics del país, el Sindicat dels Treballadors de la Cambra Municipal de Lisboa. Per a la seu sindical vam ocupar un xalet a Campo Grande. A la planta baixa es va fundar la primera escola bressol per als fills dels treballadors i al primer pis hi havia l'organització sindical.

L'ajuntament estava construint un barri per al PSP. Així que vam anar a veure l'alcalde i li vam reclamar que els treballadors de l'ajuntament també necessitaven cases. Pocs dies després, l'alcalde ens va comunicar que el sindicat distribuïria el 75% dels habitatges entre els treballadors municipals.

El 1978, vam fer una gran vaga dels recol·lectors de residus que va durar vuit dies i que Mário Soares va reprimir amb una requisita civil.

On eres el 25 de novembre de 1975?

Estava a la Calçada Ajuda el matí del 25 de novembre, on es va muntar una barricada esperant que apareguessin els tancs dels generals Jaime Neves i Ramalho Eanes, com estava previst, per enfrontar-se a la caserna més rebel, és a dir, el règim d'infanteria on estaven Mário Tomé i uns altres.

Aquest punt és central, simbòlic de la presa del poder per la reacció contra la revolució i del començament de la derrota de les conquestes del 25 d'abril. El PCP no va voler oferir cap resistència.

Quan vas sentir que la revolució havia estat derrotada?

Aquí mateix. És a dir, just en aquell moment t'adonaves que tota aquella eufòria que hi havia, tot aquest doble poder que s'imposava constantment s'enfonsaria, tot això s'enfonsaria.

Abril i els mili

El vermell viu dels clavells de la primera primavera lliure a Portugal, el 1974, s'imposava sobre l'antic paisatge cendra de la dictadura feixista. L'obsolet i endarrerit, encara que enorme, imperi portuguès era capitanejat per un Antic Règim dictatorial que estava al poder feia gairebé mig segle, en què algunes famílies burgeses controlaven els principals sectors de l'economia, acumulant una part significativa de la riquesa produïda. Aquesta riquesa acumulada per l'ínfima minoria de la societat contrastava amb la misèria d'una gran part de la població, cada cop més cansada del règim autoritari i de les miserables condicions de vida a què estava subjecta.

Les fissures del vell imperi portuguès començaven a obrir-se molt lluny de Lisboa, al Nord d'Angola, el 1961. La primera revolta negra anticolonial -el 15 de març de 1961- contra els colons portuguesos i les seves hisendes i llocs administratius, va portar al fet que, durant mesos (fins al setembre), la dictadura perdés el control d'una zona. Com a conseqüència, l'exèrcit portuguès va dur a terme una violenta represàlia que iniciaria la guerra colonial.

La fi de l'odiat imperi portuguès va ser possible gràcies a la valenta i determinada joventut negra que, sense témer la desproporcionalitat de les forces en combat, va lliurar les seves vides per la conquesta de la llibertat i la independència dels seus territoris. La guerra va comportar més dificultats per a Portugal, la fam i la pobresa van créixer i els morts i mutilats no paraven d'arribar al continent. La guerra es perllongava.

A Guinea les batalles lliurades eren particularment dures i les tropes portugueses estaven a punt de perdre el control total de la colònia. La complicada situació va obrir una crisi a la burgesia del país, amb una facció que no considerava possible continuar la guerra i una altra que entenia imprescindible negociar el seu final i buscar una transició que garantís els seus interessos econòmics a la regió mentre concedia algun tipus de llibertat o autonomia a les colònies. Aquest sector tenia com a principal figura política el general Spínola, que a través del llibre "Portugal i el Futur" va promoure la idea que posar fi a la guerra era l'opció més viable per preservar els interessos del país intactes.

La divisió a les elits dominants i el descontentament generalitzat -tot i que amb nivells de consciència molt diferents- entre els dominats van generar, dins de l'exèrcit, el MFA (Moviment de les Forces Armades), un moviment que estava cansat d'una guerra sense fi a la vista i d'un règim obtús i autoritari que obligava la joventut a arriscar la seva vida a terres tan llunyanes i alienes a ells.

Així, el MFA, durant la matinada del 25 d'abril, va orquestrar un cop militar que va expulsar Marcelo Caetano del poder, lliurant-lo -a través de la Junta de Salvació Nacional- al General Spínola, home de confiança de les elits portugueses. No obstant això, hi va haver un factor amb què l'MFA no comptava, o almenys subestimava: la voluntat de les masses de passar comptes amb l'Antic Règim després de tanta explotació i opressió.

El poble va sortir als carrers per festejar i "ajudar" al MFA a derrotar el que quedava del vell règim. Tot i que el MFA havia demanat, per ràdio, que la gent esperés a casa per instruccions, això no va passar i la població va sortir als carrers eufòrica, celebrant la caiguda del règim. Els dies següents al cop van començar els sanejaments (es van expulsar els homes de confiança del feixisme d'empreses i organismes públics), hi va haver manifestacions per drets i salaris i es van fer les primeres vagues i ocupacions d'habitatges buits.

El MFA era un moviment dinamitzat essencialment per l'oficialitat mitjana, provinent sobretot de la petita burgesia i de la classe mitjana urbana. També era l'expressió política -dins les casernes- del que se sentia ja feia temps a la societat: la por a la guerra i l'odi al règim. Si el MFA va iniciar, encara que no fos la seva intenció, un procés revolucionari al país en haver realitzat un cop militar amb èxit contra la dictadura, ràpidament es va espantar amb la radicalitat que les lluites de la classe treballadora anaven adquirint. La procedència social del MFA explica les limitacions de la seva orientació política, però això no vol dir que el MFA fos un cos homogeni políticament; hi existien diferències que es tornarien més evidents a mesura que la situació revolucionària avançava.

Parla un soldat trotskista

Reproduïm parts d'un llarg reportatge a un soldat trotskista, reproduït de la Revista d'Amèrica, núm. 4, òrgan del corrent morenista, de juny de 1975.

"Després de l'11 de març els soldats van fer una assemblea general. Van fer fora no només el comandant i segon cap, sinó també tots els oficials spinolistes fins al grau de sergent. També van fer fora un caporal primer, encara que era cosí del general Galvao de Melo. Els camarades van comprendre la necessitat de seguir endavant i ocupar la caserna. L'assemblea general va resoldre crear diversos comitès. (...) Amb la purga — diu més endavant — va fer fallida la jerarquia militar, ja que els caps expulsats van ser reemplaçats per oficials subalterns".

A Coïmbra, "les bases havien fet fora dos oficials assignats a la caserna pel Conselho da Revolucao" (...) "a la Marina, on la consciència política de la base és més elevada, hi ha un comitè de mariners que discuteix les ordres emanades dels oficials, podent acceptar-les o rebutjar-les"

Efectivament, el MFA anava oscil·lant, al llarg del PREC, fent el paper de mediador entre la radicalitat del moviment de masses (l'avantguarda de la qual era obrera, sobretot a les zones industrials de Lisboa i Setúbal, conjuntament amb els camperols d'Alentejo) i el conservadorisme de la burgesia aterrida pels mètodes radicalitzats de la classe treballadora organitzada. De vegades acabava cedint davant el moviment de masses, però sempre amb un acord estratègic amb l'imperialisme i l'estalinisme: derrotar el poder popular que brollava de la lluita de classes per posar fi a la situació de doble poder. EL MFA va entendre, encara que tard, que al final el seu projecte no era compatible amb el projecte de Spínola.

El peculiarment sinistre General Spínola pretenia fer eleccions presidencials per "legitimar" la conducció del país cap a les seves mans i així imposar un règim autoritari que impedís que el poder caigués als carrers. El MFA no hi estava d'acord i va apel·lar a què es fes una assemblea constituent en lloc de les presidencials, defensades per la burgesia, que hi veia una sortida possible per calmar i derrotar el moviment de masses que agitava el país i feia impossible governar.

El MFA comptava amb molt de prestigi entre la població més pobre de la classe treballadora per haver derrotat Caetano. Fruit d'aquest prestigi va anar guanyant posicions importants amb el pacte MFA/Partits i la formació del Consell de la Revolució, que donava autoritat al MFA per governar el país conjuntament amb els partits. Des del 1r de maig de 1974, el PCP va començar a promoure la consigna "unitat poble-MFA", per garantir la victòria de la "revolució democràtica". Va aprofitar el prestigi del MFA entre les masses i la influència que el Partit tenia al seu si per aconseguir dur a terme el seu programa.

Si el detonant de la revolució al país va ser la revolta a les colònies contra l'imperialisme portuguès, el desenvolupament del procés revolucionari també va ser fortament condicionat per la ingerència de les principals potències mundials: l'URSS i els EUA. Tot i que a Europa hi havia, des de la conferència de Ialta, un acord relatiu a la divisió en àrees d'influència, l'Àfrica encara estava "en joc". Per a l'URSS, en crisi, la perspectiva de posar mà a la riquesa anglesa era molt desitjable, per això era fonamental garantir que l'Angola independent fos dirigida pel MPLA (partit guerriller amb forts vincles amb Moscou). Per la seva banda, els EUA finançaven la UNITA amb el mateix propòsit: explotar Angola.

Un sector del MFA tenia forts enllaços amb el PCP i un altre amb el PS. Així els governs provisionals que van

regentar el país fins a les primeres eleccions lliures van ser dirigits per la tríada MFA-PCP-PS. Eren governs de conciliació de classes, amb representants dels treballadors i de la burgesia, també anomenats governs de front popular. Aquests governs provisionals "acompanyaven" el desenvolupament del procés revolucionari al país. A mesura que la relació de forces a la societat girava vertiginosament cap a l'esquerra, els governs provisionals també s'hi anaven adaptant.

Si als primers governs provisionals prevalia el pes de la burgesia, a mesura que la situació revolucionària s'intensificava i la burgesia fallava en la concreció dels cops reaccionaris (28 de setembre i 11 de març), la representació política dels treballadors guanyava pes, en detriment de la representació burgesa. A 11 d'abril de 1975 se signa el pacte MFA-Partits (no signat per l'extrema-esquerra), que reforçava la posició del MFA dins de l'aparell d'Estat, garantint no només la seva inclusió a la nova constitució, sinó també que l'assemblea constituent fora d'acord amb el programa del MFA. És a dir: el PCP, a mesura que s'aproximaven les eleccions, s'adonava que el PS les guanyaria clòctoralment, i per això va intentar assegurar que la força del MFA es mantingués en la gestió del país, independentment del resultat de les eleccions.

Al V Govern provisional, l'últim presidit per Vasco Gonçalves, ja no existia en el govern cap subjecte polític que representés directament la burgesia. Només quedava l'ombra de la burgesia al Govern, projectada per alguns sectors del MFA. Només el PCP i el MDP/CDE el sostenien. Com moltes vegades al llarg dels mesos de la revolució, el MFA va demostrar inequívocament les limitacions petit-burgeses de la seva direcció, que fins i tot amb la fugida de la burgesia del Govern i els empresaris sortint de les fàbriques amb por, no va traçar un camí alternatiu, no va assumir el lideratge d'un govern independent de la burgesia, és a dir, no va formar un govern dels treballadors.

Dos mesos després de l'elecció del VI Govern provisional, el 25 de novembre del 1975, el cop militar protagonitzat pel grup dels 9, un grup d'oficials de les Forces Armades lligat al PS i sostingut per tota la dreta, dicta la fi de la revolució i els possibles resultats. Va ser com despertar de sobte d'un somni ardent i igualitarista amb una gerra d'aigua freda. L'èxit del cop, conjuntament amb l'absència de resposta per part dels sectors d'esquerra de l'MFA ("per evitar una guerra civil"), va garantir el retorn de la disciplina i l'ordre a les casernes, és a dir, que les forces armades tomessin a funcionar amb normalitat, respectant les rígides jerarquies militars, i extirpant la democràcia que s'hi vivia. Aquesta data encara avui és descrita pels burgesos com una "victòria de la democràcia" davant de les temptatives d'imposar una dictadura comunista al país.

Amb la reconstrucció de les forces armades, la burgesia havia aconseguit fer el primer pas en un camí la meta del qual era clara: derrotar el poder popular que creixia i s'estenia, d'una classe treballadora que es magnificava davant dels seus enemics de classe, atemorint a la burgesia i les classes mitjanes acomodades.

El PCP i el 25 d'abril.

Les accions parlen per si mateixes

Mig segle després hi ha encara moltes versions sobre quin va ser realment el paper dels partits en el procés revolucionari iniciat el 25 d'abril del 1974. De tots ells, el paper del PCP és el més malinterpretat entre la classe treballadora. Tot i l'extensa documentació i els nombrosos estudis fets en els darrers 50 anys, existeixen encara avui una infinitat de versions que van des del "mite revolucionari" -que estén el mateix partit-, que diu haver lluitat per derrotar la reacció i avançar en la construcció del socialisme de forma "realista", fins a la versió de la burgesia, la narrativa de l'excés de radicalitat del PCP durant la revolució i la denúncia del seu projecte de transformar Portugal en una dictadura satèl·lit de Moscou (projecte que "ha pogut" ser detingut el 25 de Novembre). Aquesta narrativa ha estat difosa pel PS, per la dreta i pel MRPP, i guanya avui dia molta força entre l'extrema dreta i els liberals.

Narratives a banda, proposem una anàlisi concreta del paper exercit pel PCP sobre la base de les seves accions concretes i les raons que les sustenten. Si -tal com diu Marx- la pràctica és el criteri de la veritat, aleshores les accions del PCP deixen clar que el seu paper no va ser el de conduir la classe treballadora cap a una revolució socialista, sinó el de ser aliat de la burgesia i còmplice del règim que la sustenta, i del qual és part avui dia. Evidentment, només va aconseguir jugar aquest paper contrarevolucionari gràcies a l'enorme prestigi i autoritat del partit i dels seus dirigents. Havien resistit a 40 anys de clandestinitat, constituïen la principal organització de resistència política a la dictadura i estaven inserits als camps i als cinturons industrials del Sud del país.

La política del PCP el 25 d'abril estava dominada, en primer lloc, per l'aliança i la relació de dependència amb la burocràcia del Kremlin, que mantenia una doctrina de coexistència pacífica amb l'imperialisme. La divisió del món definida a l'alta i Potsdam va col·locar Portugal a l'àrea d'influència de l'OTAN, de la qual Portugal va ser país fundador el 1949, i les colònies portugueses es trobaven en disputa entre els EUA i l'URSS. Això va portar el PCP a defensar que el límit de la revolució democràtica al país s'havia d'establir mitjançant aliances i acords estratègics amb sectors de la burgesia i la petita burgesia "democràtica". Aquests acords, especialment amb el Moviment de les Forces Armades (MFA), tenien com a objectius el control i la desmobilització de les masses populars per construir una democràcia burgesa que no qüestionés la propietat privada dels mitjans de producció ni els tractats internacionals (com l'adhesió a l'OTAN). Alhora, això suposava facilitar la descolonització africana, des de la perspectiva de transferir el poder als moviments d'alliberament recolzats per la Unió Soviètica.

Aquesta política porta el PCP, present a tots els governs provisionals, a exercir el paper de contenció de la mobilització de les masses, que amenaçaven els límits de la propietat privada. Defensaven que el poder polític ja s'havia conquerit i que només en quedava el poder econòmic, però la veritat era diametralment oposada. És freqüent l'atac a les pàgines d'Avant a les vagues, protestes, okupacions i accions que sortissin del seu control. També era freqüent la crida a la calma i al realisme, i les acusacions d'aventurisme esquerranista i d'estar amb la reacció adreçades als sectors que no se sotmetien a la seva política. A la pràctica, aquests sectors eren criticats i atacats simplement per fer vaga o aixecar reivindicacions laborals que anaven més enllà del que el govern estava disposat a concedir.

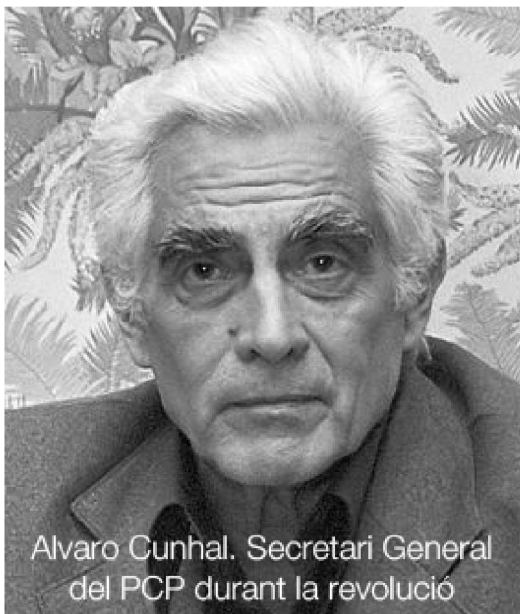
Els delegats sindicals es queixaven que els treballadors ignoraven els mètodes tradicionals i que no paraven atenció a la negociació i la conciliació amb la direcció de les empreses. Per aquesta raó, el partit va buscar controlar el moviment sindical; així va utilitzar la Intersindical per reemplaçar les comissions de treballadors per delegats sindicals, amb l'objectiu de centralitzar el poder i neutralitzar els moviments de vaga i les okupacions, que representaven una amenaça per a l'establiment del poder burgès. Els intents permanents de cooptació i control de les comissions de treballadors i barrials mostren l'estratègia del PCP de centralització i institucionalització del moviment revolucionari, intentant moderar les demandes populars i canalitzar l'energia de les masses cap a les estructures existents en comptes de promoure i impulsar la transformació revolucionària de la societat. Fins i tot les nacionalitzacions defensades pel PCP mai incloïen l'exigència de control obrer de la producció, seguint una lògica d'integració de les empreses a l'estat burgès i apel·lant als treballadors perquè continguin les seves demandes i mantinguin la pau social; deixant de banda la batalla per la producció al servei de la consolidació de la democràcia assolida en el marc del mateix estat burgès.

La "Llei de la vaga" és un exemple paradigmàtic de com el PCP ataca el moviment obrer en la temptativa de contenció i control. Amb el PCP al Ministeri de Treball es crea una "Llei de la vaga" que permet el tancament patronal, la requisició civil, prohibeix les vagues polítiques i en solidaritat amb altres sectors, restringeix la convocatòria de vagues només als sindicats per no atorgar aquesta eina a les comissions de treballadores, i obliga a un procés de mediació que retarda la convocatòria de vaga per 30 dies. És una llei feta a mida de la patronal per intentar condicionar i limitar les vagues generalitzades que escapaven al seu control. Aquesta llei va ser criticada fins i tot pel PS i enfrontada pels treballadors en nombroses ocasions.

En aquesta lluita contra el doble poder, el PCP va enfrontar resistències i va patir derrotes significatives, cosa que mostra divergències dins del mateix partit i del moviment obrer amb relació a la seva influència. En molts moments, els intents autoritaris del PCP als sindicats i comissions contribuïen a alimentar el discurs de la instauració

ració d'una "dictadura comunista" que el PS i la dreta propagaven. Però si hi ha alguna cosa que el PCP no va voler fer mai va ser l'assalt al poder, es limitava a buscar acords, primer amb els spinolistes i després amb el PS i l'MFA. D'acord, el PCP arriba al 25 de novembre amb el país en ebullició, amb el moviment de masses més radicalitzat que mai. Davant el cop, el PCP va garantir que la Intersindical no reaccionés, va negar l'armament a milers de militars i simpatitzants que demanaven armes a les seus i casernes, va impedir la sortida de les unitats militars que controlava, i va optar, una vegada més, per fer un acord: ara amb el grup dels 9 i amb la burgesia. Un pacte de règim per ajudar a consolidar la democràcia burgesa alhora que mantenia la seva legalitat, el seu aparell i la seva influència a la classe treballadora a través de la CGTP, que li donarà suport per aguantar més que qualsevol altre partit comunista europeu després de la caiguda del mur de Berlín i la dissolució de l'URSS.

Alvaro Cunhal. Secretari General del PCP durant la revolució

Aquest pacte de règim amb la burgesia, on el paper del PCP i de la Intersindical és el de mantenir la protesta i el descontentament dins dels límits institucionals del règim, també explica moltes de les contradiccions que actualment veiem en la seva política: l'absència de vagues generals, l'hostilitat de la CGTP cap al sindicalisme democràtic i combatiu, el sectarisme cap a tot allò que no controla en el moviment de masses, o el suport a governs burgesos com el de la geringonça. I és que tot això ja ha passat abans, també al servei d'una política que respon més als interessos de la burocràcia que als de la classe treballadora, i amb conseqüències molt més greus, com ara la derrota d'una revolució.

Qué va faltar al 25 d'abril per fer-lo

De Petrograd a Lisboa: trobades i diferències

La revolució dels clavells, que va florir el 25 d'abril de 1974, a Lisboa, havia començat a germinar lluny de Portugal, a Angola, 13 anys abans, amb l'inici de la lluita guerrillera del poble africà per la seva independència, contra l'imperialisme portuguès. La prolongació de la guerra, amb l'elevat nombre de morts i ferits, les condicions dels combatents i l'empitjorament de les condicions de vida a tot el continent van provocar una situació cada cop més insostenible. Dins de les forces armades, aquest sentiment pertorbà el normal funcionament de l'exèrcit i el descontentament s'expressà en la formació del MFA, per part d'oficials de baix grau. Amb l'objectiu d'acabar la guerra, el MFA es va veure obligat a donar un cop d'estat militar per destituir Caetano, i situar Spínola al capdavant del país. Contràriament a la voluntat dels capitans, que van donar el cop d'estat a primera hora del 24 al 25, les masses van sortir al carrer i van cridar consignes contra la PIDE i tot el règim dictatorial, reclamant la democràcia i el càstig dels elements vinculats a l'Antic Règim.

Pocs dies després, la manifestació de l'1 de maig, mig milió de persones van sortir al carrer a Lisboa. En aquell moment, després d'una dictadura de gairebé mig segle, la classe obrera es despertava d'un "son profund" i començava a conquerir una nova vida, en un procés en què la part més activa començava a organitzar-se col·lectivament. Les primeres contraofensives de la burgesia aterrida van ser dos intents de cop d'estat que van fracassar gràcies a la mobilització de la classe obrera. A partir de l'11 de març va començar el segon intent de Spínola d'imposar un règim autoritari i sufocar la revolució. Aquest moviment s'intensificà i, davant la radicalització, Europa es tornà cada cop més atenta i va intervenir en el procés.

Si, d'una banda, la burgesia mundial temia la radicalitat del procés, de l'altra, l'esquerra revolucionària mundial somiava que Lisboa esdevingués Moscou o l'Havana. La possibilitat d'una revolució de l'"octubre rus", que portaria la classe obrera al poder, com va passar a Rússia el 1917, no era només un somni de bojos optimistes. El resultat que coneixem del procés revolucionari

Octubre?

de dues revolucions.

portuguès, amb la consolidació del “règim democràtic”, va ser una de les possibilitats, però no l'única. Quines eren les semblances i diferències entre les revolucions russa i portuguesa? Quins papers tenien els partits que operaven a la classe obrera?

1) Les guerres en què es van veure implicats tots dos països van ser crucials per a l'esclat dels processos revolucionaris. En el cas rus, una guerra imperialista; en el cas portuguès, una guerra colonial. L'explosió de l'odi massiu cap als règims autoritaris s'ha tornat impossible de contenir. Els morts i els ferits es multiplicaven, la inestabilitat i el descontentament s'expressaven dins dels exèrcits burgesos, darrers pilars dels estats burgesos. Tots dos països representaven baules febles de la cadena imperialista mundial. L'antic imperi portuguès, administrat per la dictadura més antiga d'Europa, havia aconseguit una certa independència de les altres potències imperialistes, però patia un endarreriment econòmic considerable en comparació amb elles. L'imperi estava amenaçat per la guerra popular africana cap a la seva independència. S'obre una divisió al si de la burgesia portuguesa, que es mostra clarament al llibre “Portugal i el futur” de Spínola. Dos projectes per solucionar els problemes del règim: el sector més reaccionari advocava per persistir a la mateixa política i continuar amb la guerra, mentre que un sector més renovador defensava negociar la pau i donar més autonomia a les colònies, reestructurant l'imperi de manera neocolonial i concedint alguna llibertat formal a les colònies, però garantint-ne l'explotació a mans de la burgesia portuguesa.

2) En ambdós processos, la classe obrera va ser el motor de la revolució, arrossegant els sectors intermedis darrere seu. La resposta de la burgesia

a l'aixecament de les masses, en ambdós països, també va tenir importants similituds. En ambdós processos, la burgesia va intentar aixafar la revolta mitjançant solucions autoritàries. En altres paraules, cops d'estat per imposar règims reaccionaris prou durs per imposar ordre i disciplina. El cop de Kornilov a Rússia, la resposta de la burgesia a l'aixecament dels obrers russos, es va repetir, en la figura de Spínola, com la resposta de la burgesia portuguesa a

l'auge del moviment obrer al país. El cop de Kornilov pretenia enderrocar el govern del front popular, encapçalat per Kerenski, per restaurar un règim autoritari. A Portugal, el 28 de setembre i l'11 de març van ser els intents de la burgesia d'enderrocar per la força el govern del front popular i d'imposar un règim autoritari. Al setembre, Spínola demanava la mobilització de la “majoria silenciosa” per al dia 28 d'aquest mateix mes. Tot i això, la ràpida i massiva mobilització de la classe treballadora, amb la Intersindical al capdavant, va derrotar l'intent de cop de la dreta. Va ser la segona derrota de la burgesia, després d'haver vist fracassar el projecte presidencialista. A partir d'aquell dia la situació es radicalitza, la divisió social s'intensifica i augmenten els conflictes socials. S'inicien les okupacions i neix el poder popular, encara que embrionari i totalment desorganitzat i descentralitzat. A tots dos països les temptatives de la burgesia de restaurar l'ordre a través de cops van ser exemplarment derrotades amb la mobilització de la classe treballadora. La mobilització obrera de l'11 de març va frustrar el segon intent de cop de Spínola que, derrotat, es veu obligat a fugir del país, seguit de les famílies burgeses més importants de Portugal. Les lluites s'intensificaran a partir d'aquest moment i augmenta el nombre de comissions de fàbrica i veïns per tot el país. La gran diferència entre les dues revolucions és que la classe treballadora russa, després de derrotar Kornilov, comptava amb un partit bolxevic cada vegada més fort capaç de continuar la lluita i preparar els treballadors per prendre el poder.

3) Els partits d'esquerra reformista, hegemònics en la classe obrera d'un país i d'un altre, tenien, com era d'esperar, posicions idèntiques. A Rússia, eren els menxevics i els socialistes revolucionaris; a Portugal, el Partit Socialista i el Partit Comunista Portuguès.

I li havia, però, una diferència important: en el cas portuguès, els partits tenien arrels molt menys profundes que en el cas rus, i la classe obrera portuguesa no tenia la mateixa experiència en la lluita que la russa. En ambdós països, els partits estaven en els governs responsables, doncs, de la gestió de tot l'estat burgès. Els governs d'aquest tipus, que inclouen els partits reformistes de la classe obrera, són governs atípics, en els quals la burgesia es veu obligada a demanar ajuda a aquestes organitzacions quan hi ha un fort augment del moviment de masses. Aquests els anomenem governs de front popular. Són essencialment conciliació de classes (burgesia i classe obrera), fins i tot tenen un discurs d'esquerres, però apliquen polítiques de dretes i reprimeixen el moviment de masses. A Rússia, el govern era dirigit per Kerenski i estava format per socialistes revolucionaris i menxevics, representants de les classes obreres i camperoles i els cadets (representants de la burgesia). Els 6 governs provisionals de Portugal estaven formats per representants de la burgesia (PPD) i representants de la classe obrera (PS i PCP) i del MFA. El MFA, arran del prestigi que tenia entre la població, va exercir el paper d'intermediari entre aquestes dues forces. Aquests governs mai són afavorits per la burgesia, sorgeixen en moments prerevolucionaris o revolucionaris, quan no és possible derrotar immediatament la classe obrera. Per aconseguir-ho, en comptes de cedir la gestió del Govern als seus representants fidels (els partits i els polítics burgesos), la burgesia es veu obligada a cedir, a negociar i a incloure els representants de la classe obrera en la gestió de l'estat burgès.

4) L'aparició d'organismes de lluita, on es discutia i s'organitzava col·lectivament què fer, va crear les llavors del poder popular dins de l'estat burgès. A Portugal, essencialment després de l'11 de març, van sorgir comitès de treballadors en empreses a tot el país, comitès de residents als barris, comitès de soldats dins l'exèrcit, ocupacions de fàbriques, granges i cases buides. Però el poder popular, durant el PREC, no va assolir el mateix nivell d'organització que el que hi havia a Rússia, **les innombrables comissions que s'estaven formant no s'organitzaven totes en un sol cos, és a dir, en un soviets**, que representava la voluntat de tots els consells de lluita. És a dir, no hi havia cap centralització i organització del poder popular que s'estava desenvolupant en la lluita arreu del territori nacional. Contràriament al que hi havia a Rússia, amb els soviets, una autoritat reconeguda pel conjunt de la classe obrera a tot el país.

Com hem vist, hi havia innombrables similituds entre la Revolució Russa i el 25 d'abril, però hi havia una diferència qualitativa, que va ser determinant perquè els resultats dels processos haguessin estat diferents: **l'absència d'un partit revolucionari, arrelat en la classe obrera, prou forta per poder desemmascarar els lideratges traïdors del PS i PCP i amb capacitat per potenciar i coordinar els òrgans de poder popular sorgits en el procés revolucionari.** Hi havia 3 condicions essencials per a una victòria revolucionària: 1) crisi al capdavant del règim; 2) radicalització de les classes mitjanes; 3) predisposició a la lluita de la classe obrera. No obstant això, faltava l'eina essencial: un partit revolucionari, amb influència de masses, per poder portar la classe obrera al poder.

Cinquanta anys després del 25 d'abril, aquesta alternativa política revolucionària encara ha de ser construïda per derrotar l'extrema dreta i les polítiques neoliberalistes dels governs, responsables de l'empobriment generalitzat de la nostra classe. Aquesta és la lluita del MAS, per construir un partit revolucionari, per lluitar per un nou 25 d'abril, aquesta vegada amb un desenllaç diferent: la fi del capitalisme i l'explotació.

En el seu llibre "Abril Traït", publicat el 1999, Francisco Martins Rodrigues comença dient: "S'hi parla cada vegada menys del 25 de novembre i, tanmateix, aquesta és l'única i veritable data de la fundació del règim actual". Per bé i per mal, avui la dreta ja no amaga la data del 25 de novembre de 1975 i la celebra amb entusiasme; com va ser el cas de la Cambra de Lisboa que recentment, per primera vegada, va celebrar aquesta data amb una cerimònia i diverses exposicions. Si, d'una banda, la dreta és avui més honesta en la seva celebració del 25 de novembre, d'altra banda menteix sobre el que aquesta realment va significar.

Què va ser la revolució portuguesa?

La matinada del dia 25 d'abril de 1974 comença el cop militar protagonitzat per un sector de les forces armades que s'oposava a la guerra colonial. La idea de les altes figures rebels era alterar el règim i obrir un procés de neocolonització dels "territoris d'ultramar". Així havien pres el control de les televisions i ràdios, el seu missatge per al poble portuguès va ser clar: "[apel·lem] a tots els habitants de la ciutat de Lisboa a quedar-se a les seves cases". La idea mai va ser la revolució popular.

No obstant això, el poble, que s'havia passat els gairebé 50 anys de dictadura feixista mirant a terra i mossegant-se la llengua, no va perdre aquesta oportunitat i va sortir al carrer en aquest dia i els següents, començant així un procés que semblava imparable. La mobilització de la classe treballadora va donar un salt qualitatiu quan, el 1 de maig de 1974, 1 milió de persones es van reunir als carrers de Lisboa per celebrar el primer Dia del Treballador en llibertat.

Durant els mesos següents, enmig de tantes necessitats per cobrir, els treballadors van començar a resoldre els seus problemes amb les seves pròpies mans. Per tot arreu es multiplicaven les comissions de treballadors, residents i soldats. Les comissions de residents aprovaven l'ocupació de les cases buides; les comissions de treballadors diri-

m el d'abril o el de novembre?

gien les fàbriques de les quals el patró havia fugit o havia estat expulsat; les comissions de soldats treien els feixistes dels rangs més alts. La banca i diversos sectors clau de l'economia van ser nacionalitzats i els propietaris dels grans monopolis que dominaven l'economia portuguesa van abandonar el país.

Així, les noves comissions –encara en un estat molt embrionari– expressaven ja una nova idea de democràcia, una en què el poble organitzat prenia realment les regnes de la seva pròpia història. El projecte de construcció d'una veritable democràcia va ser el que el procés de la Revolució Portuguesa va posar a l'ordre del dia.

Què va ser el 25 de novembre?

Avui la idea que preval del 25 de novembre de 1975 és que es va tractar d'un contracop a un hipotètic cop preparat pel PCP. Aquesta visió va ser defensada per Mário Soares als anys 90, en una entrevista amb Maria João Avilez: "Va haver-hi un intent de cop, liderat per l'esquerra militar i pel PCP, i una resposta, per així dir-ho, un contracop per part del sector democràtic".

Però la veritat és que el PCP no planejava cap resposta militar. Dies abans, en un comunicat de premsa, el secretari general Álvaro Cunhal anunciava que les prioritats del partit eren "evitar una nova dictadura, defensar les llibertats i la jove democràcia portuguesa". Segons la historiadora Raquel Varela, el mateix dia 25 de novembre milers de militars i simpatitzants comunistes es reunien a les seus del PCP i en unitats militars demanant armes per combatre el cop de la reacció; no obstant això, la direcció del PCP es va negar a lliurar-les.

La falsa narrativa de la història presentada per la dreta i el PS serveix per amagar el que realment va ser el 25 de novembre: un cop de la burgesia portuguesa dut a terme pel grup dels 9 -un grup d'oficials de les Forces Armades lligat al PS- per aturar l'avanç de la revolució obrera i restablir la cadena de comandament dins de l'exèrcit, al que va ajudar l'absència de resposta dels sectors d'esquerra del MFA, sobre la influència del PCP.

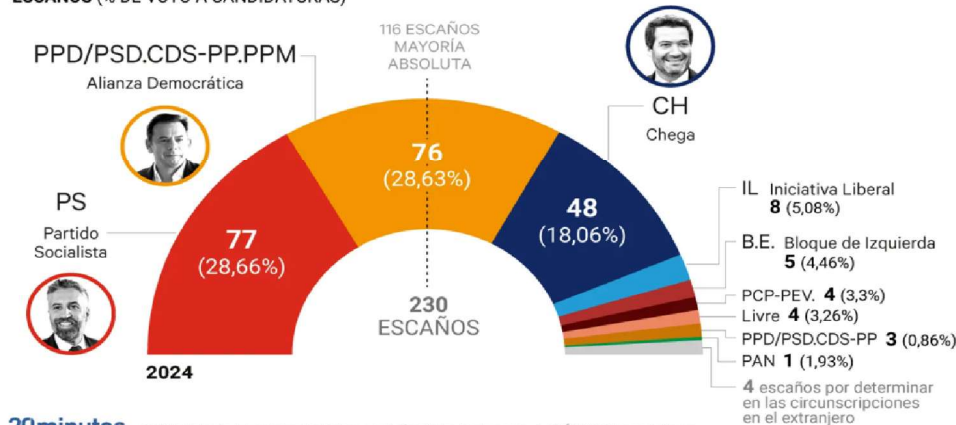
El retorn a la "normalitat"

Ramalho Eanes, un dels principals arquitectes del cop contra-revolucionari, més tard recordaria la data com el dia en què "la vida política va entrar en la normalitat",

Elecciones a la Asamblea de la República de Portugal

ESCAÑOS (% DE VOTO A CANDIDATURAS)

99,01% ESCRUTADO

20minutos

F: Ministerio de Administración Interna de la República Portuguesa | GRÁFICO: Henar de Pedro

afegint que "en poc més d'un any es van donar passos decisius en la consolidació de les institucions".

Sense la interferència de sectors organitzats de la classe treballadora i de l'exèrcit, ara es facilitava el camí per a la construcció de les noves institucions. Les comissions de soldats es van eliminar, la banca va ser de nou privatitzada i les comissions de treballadors i residents van anar perdent força. Van tornar les famílies monopolistes –com la família Champalimaud, la família Mello i la família Espírito Santo– i ràpidament van recuperrar el seu imperi.

La constitució aprovada el 1976 instaurava, de una vegada per totes, una democràcia representativa a l'estil de la democràcia burgesa europea, és a dir, l'actual règim, enterrant completament la idea que havia crescut en amplis sectors del poble d'una veritable democràcia. Per això diem que el règim actual és el resultat del 25 de novembre de 1975 i no del 25 d'abril de 1974.

Els nets d'abril

La dreta avança en la seva ofensiva ideològica. Es diu que vivim en socialisme, però aquest règim, en què milionaris controlen l'economia i la política, i en què els treballadors tenim cada vegada menys drets, no és socialisme, és simplement el capitalisme funcionant amb normalitat. Aquest règim és producte de la derrota de la revolució popular que va néixer a partir del 25 d'abril i que va acabar traïda pel MFA, el PS i pel propi PCP.

Per això celebrem els 50 anys del 25 d'abril no com una celebració del règim actual, sinó com a record de les milers de persones que, fa 50 anys, van donar tota la seva energia per construir una veritable democràcia.

MAS

Revolució dels Clavells i Transició política espanyola

50 anys més tard del 25 d'abril, recordem com ho celebràvem aleshores, quan sonava l'Abril 74 de Llach i corríem davant els grisos i les seves càrregues policials. Alguna companya ens ho recorda cada any amb el Gràndola, Vila morena. Perquè va ser clau en la lluita de classes espanyola. D'una banda, va reforçar en els obrers la idea de ruptura amb el règim i, de l'altra, i precisament per això, era una amenaça pel franquisme que va posar tots els mitjans per a evitar-la. Ho va aconseguir només amb l'ajuda de PCE, PSOE i CCOO. No va haver-hi ruptura democràtica sinó Transició (1975-1978), una reforma del franquisme que avui perviu en la judicatura, la policia i les forces armades (FFAA).

Franquisme i salazarisme, ànimes bessones

Francisco Franco i Oliveira Salazar van mantenir durant quatre dècades fèrries dictadures profundament anticomunistes, amb polítiques autàrquiques que condemnaven els seus pobles a l'obscurantisme religiós, el subdesenvolupament econòmic i l'endarreriment cultural, imposats amb una brutal repressió. Es van unir amb el cop d'estat de 1936, i l'ajuda de Salazar als franquistes va passar de facilitats logístiques a l'enviament de voluntaris, els "viriatos".

Al 1939, un parell de setmanes abans de la victòria franquista i preveient l'esclat de la 2a Guerra Mundial, van signar un Tractat d'Amistat i Cooperació (Pacte Ibèric a partir de 1942), assegurant la neutralitat de la península. El Pacte va seguir fins a 1977 donant-se suport mútuament en l'àmbit internacional. Encara amb la malaltia invalidant de Salazar, el seu successor, Marcelo Caetano, va ser l'únic cap de govern estranger que va assistir als funerals de Carrero Blanco, president del govern assassinat per ETA al 1973.

El terror del franquisme, el contagi de la revolució

En un context internacional marcat per l'increment del moviment obrer i popular des del Maig Francès del 68, l'autunno caldo italià del 69, la caiguda dels coronels a Grècia

el juliol del 74... la Revolució Portuguesa va ser una anella a la porta del decrepit franquisme. Les tensions van créixer entre qui proposava una obertura per a evitar un procés similar i el búnquer que exigia mà dura. L'últim govern del franquisme, el d'Arias Navarro, va oscil·lar entre ambdues.

Entre el 25A i la dimissió de Spínola al setembre, Arias Navarro va intentar una tèbia obertura, amb Juan Carlos com a cap provisional de l'Estat: reforma de la llei d'associacions polítiques «dins» del Moviment Nacional, i una lleugera reforma sindical «dins» del Sindicat Vertical. Va durar poc l'intent i va trontollar amb la sola reivindicació del basc pel bisbe de Vitòria, les mobilitzacions contra l'execució de Puig Antich, i l'atemptat d'ETA en una cafeteria de Madrid.

Entre octubre del 74 i finals del 75, es va optar per la repressió enfront la lluita estudiantil amb el tancament de la Universitat de Valladolid, les mobilitzacions obreres contra una inflació del 19%, davant els atemptats d'ETA decretant l'estat d'excepció a Euskadi per tres mesos, o destituint el ministre Pío Cabanillas per «l'excessiva liberalització» dels mitjans. A l'estiu, s'havia detingut a oficials de les FFAA de la clandestina Unió Militar Democràtica (UMD) que, seguint l'exemple portuguès, van arribar a reunir 200 oficials. El fantasma del 25A augmentava i la

“blochevització”, i un decret llei contra el terrorisme va ser en la pràctica un estat d'excepció permanent. Les execucions de 5 antifranquistes, amb una enorme onada de

protestes dins i fora del país, la Marxa Verda marroquina que va envair i va ocupar militarment el Sàhara, i la mort de Franco, en plena “galerna de vagues” d'aquell hivern (que multiplicaven per deu les dels anys anteriors), van tancar l'any. Aterrit, Arias Navarro, va oferir als EUA declarar la guerra per a aixafar la Revolució dels Clavells.

La repressió va seguir al 76 amb un mort en la vaga del calçat a Elda (Alacant), 5 en la del metall a Vitòria... Però no havien detingut el moviment obrer: al juliol el Rei va dimitir a Arias Navarro amb un marquesat, i va nomenar Adolfo Suárez per a evitar, amb una reforma, un 25A.

La traïció política: de la ruptura a la reforma

El PCE va celebrar el 25A: amb ell enfortia la seva idea d'una ruptura democràtica sense enfrontament civil. Però, com la ruptura no podia arribar aquí al costat d'un aixecament militar —amb un exèrcit fidel a Franco i sense problemes bèl·lics—, va aprofitar haver construït CCOO com a direcció del moviment obrer en la seva lluita antifranquista per a encoratjar esperances en una ruptura pacífica per la mobilització de classe. Tot just va durar un any. Després d'abril del 75, l'aprofundiment de la revolució va ser un inconvenient per a un PCE que apostava per la modera-

ció i l'eurocomunisme. El PCE va acceptar la monarquia després de la seva legalització l'abril del 77. Carrillo diria

**“L'opció avui no està entre Monarquia i República, sinó entre dictadura i democràcia”. El PSOE ja l'ha-
via acceptat abans** i, amb finançament de l'SPD alemany, havent aconseguit que les seves sigles i publicacions fossin tolerades des de març del 75.

L'últim intent d'una ruptura democràtica mitjançant la lluita obrera va ser la vaga general del 12/11/1976 convocada per la COS per pressió de les bases, amb demandes laborals contra Suárez i polítiques com l'amnistia i la ruptura democràtica. Amb un important seguiment, va aconseguir trencar els topalls salarials, però no els objectius polítics.

L'oposició al règim no es va unir fins al març del 76 en la Platajunta . Però a l'octubre, la majoria dels seus components van entrar a negociar amb Suárez la seva Reforma Política que buscava “legitimitat democràtica” amb un referèndum sota legislació franquista. Al desembre es va aprovar amb un 94% dels vots. Però no van anar a votar o es van abstenir 5,5 M d'electors, més del 24%.

**La traïció sindical:
la concertació social dels Pactes de la Moncloa**

Amb les tèbies reformes d'Arias, la il·legal CCOO va participar en les eleccions de representants obrers dins del Sindicat Vertical. UGT i CNT s'hi van negar. CCOO es va convertir en la direcció sindical clandestina, amb gran part de la militància i la cúpula del PCE.

Davant el fulgurant ascens del filocomunista CGTP-Intersindical a Portugal, CCOO va aspirar a imitar-lo Va enviar cartes a la Intersindical felicitant-lo pel fracàs dels cops conservadors de setembre del 74 i març del 75, o la de 5 dirigents des de la presó —entre ells, Marcelino Camacho—, agraint el suport en el Procés 1001 . La CGTP-Intersindical havia exigint l'«alliberament immediat» i realitzat una campanya denunciant la persecució sindical. La pressió internacional va aconseguir la revisió de les penes i que el Rei els indultés cinc dies de la mort de Franco.

CCOO, sota influència comunista, va seguir els passos del PCE, era més crítica després d'abril del 75. Si abans CCOO parlava de la necessària “unitat obrera” sense matisos, després va puntualitzar que havia de ser una “construcció conscient i voluntària de la classe, i no per cap decret” per a diferenciar-se. L'allunyament de CCOO va ser més tebi que el del PCE, que va congelar relacions i es va desmarcar del PCP. El sindicat va mantenir relacions fins

i tot en el verào quente, condemnant "les activitats terroristes de la reacció portuguesa i internacional". Les simpaties dels treballadors i les bases de CCOO pel procés lusità estaven lluny de l'eurocomunisme del PCE. La col·laboració va continuar després de la mort de Franco, quan ja CCOO s'encaminava a la concertació social.

UGT va compensar la seva pobra implantació amb la memòria històrica i el prestigi internacional (fundadors de la CIOSL i la CES i únics espanyols). Així, davant la Revolució dels Clavells i la unitat sindical per decret, UGT va rendibilitzar el temor de part de la CES a un predomini sindical comunista en la Península, vetant l'entrada de CCOO i aconseguint suport logístic i econòmic de la CIOSL i del DGB alemany, que van reforçar la posició d'UGT per a la concertació. Però el distanciament del procés lusità, quan era exemple per a la classe obrera, els feia ser molt acurats, com en les declaracions de l'històric dirigent d'UGT Pablo Castellano al 76: "La revolució del 25 d'abril va tenir —i continua tenint— una enorme

influència als pobles [...] però també després ... ha pogut ser utilitzada per la dreta espanyola". I com tampoc es podien menysprear les simpaties per la Intersindical, UGT junt CCOO i USO, van impulsar a la tardor del 76 la citada COS com a pas cap a "un sòlid i eficient sindicat unificat", encara que per a UGT només era una "unitat d'acció" per a assolir la llibertat sindical. Obtinguda aquesta i legalitzades les centrals, CCOO i UGT van entrar de ple en la concertació que culminaria en els Pactes de la Moncloa (1977), traient els ideals rupturistes del moviment obrer a canvi de la pau social. Uns pactes signats pels partits, però discutits, avalats i garantits pels sindicats contra importants sectors de les seves bases.

Ahora s'aprovava l'Amnistia —incloent els criminals franquistes— (1977) i, lligat el moviment obrer, la Constitució (1978). Llach cantava "No era això companys, no era això, pel que varen morir tantes flors..." Sí, no era pel que van morir moltes de les 591 víctimes de la Transició, lluitant per una ruptura que no va ser. Els franquistes l'havien aconseguit gràcies a PCE, PSOE i CCOO que van emmordassar la lluita per a negociar una reforma per dalt per a evitar una revolució des de baix com el 25A.

14/04/2024

M. Esther de l'Alcázar i Fabregat
Lluita Internacionalista

Cronologia de la Revolució dels Clavells

1974

Febrer-març: Segueixen forts combats en colònies africanes. El Govern cessa els generals Spínola i Costa Gomes que proposaven autonomies. Alçament militar fallit a Caldas da Rainha.

Abril: El 25, l'emissió radiofònica del Grandola Vila Morena inicia el cop militar. S'ocupen els punts estratègics. El Govern es rendeix a Spínola. La PIDE (policia política) l'endemà. El Moviment de les Forces Armades (MFA) demana a la població que es quedi a casa: la mobilització els desborda. El 26: Junta de Salvació Nacional, amb 7 del MFA. Tomen Mario Soares (PSP) i Alvaro Cunhal (PCP).

Maig-juliol: Grans mobilitzacions a les ciutats i al camp; s'hi organitzen comitès i ocupacions de finques. Spínola president de la República i 1er Govern provisional (GP), amb Soares (PSP) Cunhal (PCP) i Sá Carneiro (Partit Social Demòcrata PSD), presidit per Palma Carlos que dimiteix al juliol. 2n GP. Es reconeix la independència de les colònies africanes.

Setembre-desembre: Acords de Lusaka per a independència Moçambic. Guinea-Bissau també. Spínola intenta cop amb el suport de conservadors ("Majoria Silenciosa"), esclafat per treballadors i militars. Spínola fuig a Espanya. 3er GP.

1975

Gener-abril: Maniobres de l'OTAN a Lisboa: forta resposta popular. Al març, divisions a l'MFA. 4t GP. Nacionalitzacions a gran escala i creació del Consell de la Revolució. El 25 d'abril, eleccions constituents: venç el PS.

Maig-octubre: El cas Renascença (intent de control d'aquesta emissora de l'Església pels treballadors) provoca manifestacions multitudinàries convocades pel PS que abandona el Govern, juntament amb el PSD. Al juliol, Cap Verd, Sao Tomé i Príncep s'independitzen. Veraò quente: accions violentes contra seus de partits d'esquerra. 5è GP de només 40 dies. A setembre, 6è GP.

Novembre-desembre: Independència d'Angola. Intent insurrecció de sectors d'esquerra del MFA. La dreta dissol el COPCON (Comando Operacional del Continent) paralitza nacionalitzacions i reforma agrària. Avança la contrarevolució.

1976

Gener-febrer: Gener: accions terroristes d'extrema dreta contra institucions i persones d'esquerra. Febrer: gran manifestació popular a Lisboa per la llibertat dels militars de l'alçament del novembre.

Abril-setembre: 2 d'abril: s'aprova la Constitució de 1976. El 25 d'abril: PS venç a primeres eleccions legislatives i a les presidencials amb Mario Soares: devolució de les terres confiscades a Alentejo, derogació de la llei d'unitat sindical, marginació política del Consell de la Revolució, desplaçament de l'MFA, rehabilitació de polítics salazaristes i alliberament d'antics membres de la PIDE.

La contrarevolució democràtica s'ha imposat.